

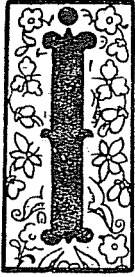
BAŞYAZI

İSLÂMİ İLİMLER AKADEMİLERİ

● CAHİD BALTACI

T.I.E.T.F. İKİNCİ DEVRE G. BAŞKANI

DİNİMİZİ NİÇİN ÖĞRENMEİYİZ?

İlk insandan bu yana, insanlık tarihinin hiçbir devrinde adem-oğlunun inançsız kaldığı görülmemiştir. Hak veya batıl mut-laka bir şeye inanan insanın bu durumu bize gösteriyor ki, inanmak ihtiyacı, insanın morfolojik yapısının icabıdır. Fa-kat mühim olan doğru bir inanca sahip olabilmektir. Aksı halde bu ihtiyacı sapık yollarla tatmin etmek isteyen in-sanların, K. Kerim tabiriyle «Hayvanlardan da aşağı» bir de-rekeye düştükleri tarihi bir gerçektir. Bunun içindir ki, Al-lah'u Teâla, insanlara, kendi arâlarından seçmiş olduğu Pey-gamberleri vasıtası ile hak imanı göstermiştir. Şimdi bize düşen vazife, bu iman üzere olabilmek ve onun icabı olan dini insanlığa öğretebilmek-dir. Bu öğretim keyfiyeti lâıkiyle yapılmadığı müddetçe insanların sahip oldukları hak imanı, çeşitli ruhî ve fikrî sarsıntılar karşısında ko-ruyabilmeleri ve dinlerini muhtelif istismarcıların tasallutundan kur-tarabilmeleri güç, belki de imkânsızdır. Bu sebebledir ki, hak dinlerin en sonuncusu ve en mütekâmili olan İSLÂM, ilk âyetinin ilk cümlesinde iman ve ilmi birleştirmiştir. Hatta ilk emrinin «İkra = Oku» ile başla-ması, insanın mabudunu imandan önce onun eserlerini tefekkür ederek Rabbını bulmasına işaretdir. Hazreti İbrahim'in de Allah'ını bulması öyle olmamış mıdır? «Senin için hakkında kat'i bir bilgi olmayan şeyin ardına düşme.» âyeti kerimesi de bize, takip edeceğimiz her yola bile-rek gitmemizi emretmiyor mu? İşte bunun için dinimizi öğrenmek ve öğretmek mecburiyetindeyiz.

DİNİMİZİ NASIL ÖĞRENEBİLİRİZ?

Müntesibi bulunduğumuz İSLÂM, kıyamete kadar insanlığın bütün ihtiyaçlarına cevap verebilecek esasları bünyesinde toplayan ilâhî bir nizam olduğuna göre, hiçbir beşerî sistemde bulunmayan çok cephelilik ve uzun ömürlülüğe sahiptir. Şu halde bunu öğrenebilmek de ciddi, devamlı ve çok yönlü bir çalışmayı icabettirmektedir. Her müslüman için lâzım olan basit bir ilmihal bilgisi, İSLÂM'ı öğrenmeye kâfi değildir. Bunun için İslâm'ın öğrenilmesine, Kur'an'ın anlaşılmasına yardım edecek her çeşit ilmin tahsil edilebileceği mekteplere ihtiyaç vardır. Çünkü İslâm'ın asıl kaynağı olan K. Kerim, o kadar çok cephelidir ki, bunların her birisini anlayabilmek için mutlaka onunla ilgili ilme ihtiyaç vardır. Bu sebepten İslâm'ın hakikatlerini ortaya koyacak mekteb, çeşitli fakülte veya bölümleri bulunan bir üniversiteye veya A K A D E M İ olmalıdır. Ancak böyle müesseselerde yetişecek elemanların çalışmalarını neticesinde İslâm'ı bütün cepheleriyle öğrenebilmek mümkün olabilir.

İSLÂM'I ÖĞRENMEDE ECDADIN YOLU

İslâm'ı bu çerçevede içerisinde anlıyan müslümanlar, tarihte büyük devletler kurdular ve İslâm'ı yaşanır hâle getirdiler. Hz. Muhammed (S.A.S.) Osmanlıların sonuna kadar İslâm, böyle geniş bir anlam taşıyor ve İslâm'ı anlayabilmek için büyük medreseler meydana getiriyordu. Buralarda okuyanlar, hem aslî din ilimlerini hem de yardımcı ilimleri öğreniyor ve (Zül cenaheyn - İki -kanatlı) olarak yetişiyorlardı. Bunların en sonuncu ve mütekâmillerinden birini İstanbul'da görüyoruz. Ecdadımızın te'sis ettiği Süleymaniye Medresesi, gerçekten bugün örnek alınması gereken bir üniversitedir. Dâr'ul - Hadis, Dâr'u't-Tıp ve Dâr'ul - Fıkıh gibi çeşitli fakültelerin herhangi birinden mezun olan bir kimse, istediği fakültede doktora yapabilmek formasyonla yetiştirilirdi. Demek oluyor ki hukuk fakültesini bitiren bir hukukçu, müte-hassıs bir eleman kadar olmasa bile tıbbın ön ve genel bilgilerine sahip oluyordu. Bunun içindir ki, İslâm Medeniyeti Tarihi'nde astronomi, matematik ve tıp gibi çeşitli ilim dallarında isim yapmış büyük âlimler, böyle medreselerden yetişmişlerdir.

BUGÜN İLİM HAYATIMIZ NE DURUMDA?

İslâm'ı öğrenebilmek için ecdadın kurduğu büyük müesseselerin, bir takım iç ve dış sebepler dolayısıyla bozulduğu, dinamizmini kaybettiği ve nihayet yıkıldığını görüyoruz. Tabii buna paralel olarak İslâm Milletlerinin de yeryüzündeki fonksiyonlarını kaybettiklerine ve dünyanın en geri milletleri hâline düştüklerine şahit oluyoruz. Zira milletleri ayakta tutan iki unsur: İman ve ilim'dir. İşte medrese, bu iki unsuru temsil ediyor ve İslâm milletlerini ayakta tutuyordu.

Medresenin yıkılmasından sonra İslâm milletleri bazı üniversite veya yüksek okullar açmışsa da hâla onun yerini doldurabilecek müesseseleri kuramamıştır. Çünkü yeni kurulan müesseselerin ya gayesinde noksanlık veyahut da gayesine varmak için tesbit edilen yollarında eksiklik vardır. Daha doğrusu bunlar, bazı pratik ihtiyaçlar için kurulmuş mekteplerdir. Bu bakımdan bunlar ile derin, teorik çalışmalara girebilmek mümkün değildir. Mevcut müesseseler bu vadede çalışmak isteyenlere gerekli imkân bahşedecek kapasitede değildir.

YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜLERİ'NİN DURUMLARI

Türkiye'de uzun bir devre dinî tahsile ara verildikten sonra nihayet 1949 ilâ 1950 yıllarında bu ihtiyaç bütün şiddetiyle kendini gösterdi. Memleketi din eğitiminin mahrum bırakmanın millet hayrına olmayacağı ve halkın dinî ihtiyaçlarını karşılayabilmek için doğru veya yanlış bilgilere sahip, mutlaka kendi arasında bazı din adamları çıkaracağı devrin devlet idarecilerini düşündürmeğe başladı. Halkın da ısrarı isteği neticesinde İMAM-HATİP OKULLARI açıldı. Fakat bunlar, din adamı yetiştirmek için kâfi değildi. Bu düşünce ve halkın çeşitli baskısı ile 1959 da Türkiye'de ilk olarak İstanbul'da YÜKSEK İSLÂM ENSTİTÜSÜ açıldı. Açılan bu ilk Yüksek İslâm Enstitüsü'nü takiben Konya, Kayseri, İzmir ve nihayet Erzurum Yüksek İslâm Enstitüsü açıldı.

Görülüyor ki bütün bu Yüksek İslâm Enstitüleri de İmam-Hatip Okulları gibi bazı pratik ihtiyaçlar ve müslüman halkın idarecilere olan baskıları neticesinde açılmışlardır. Üzerinde etraflıca düşünülmeden ve plânlanmadan alelacele açılan bu müesseselerin kuruluş ve programlarında bu yüzden birçok eksik ve aksaklıklar mevcuttur. Ne yazık ki, on seneden beri bu aksaklıkları giderme yolunda devletçe hiçbir adım atılmamıştır. Şimdi biz bunlar üzerinde durmağa çalışalım.

A) GAYE VE KURULUŞTAKİ AKSAKLIKLAR:

Yüksek İslâm Enstitüleri yönetmeliğine göz attığımızda bu okulların, biri maarif sahasında; diğeri de Diyanet sahasında olmak üzere birbirine yakın iki eğitim sahasında hizmet görecektir. Yetiştirme gayesinde bulduklarını ve Millî Eğitim Bakanlığına bağlı bir kuruluş olduklarını görmekteyiz. Hakikatde ise yönetmeliğin gaye olarak tespit ettiği hususların bir din eğitimi ve öğretim müessesesinin gayesi olması muhaldir. Bunlar, gaye değil; ancak netice olabilirler. Veya böyle bir müessesede gaye ancak dinin hakikatlerini ve bu hakikatlerin anlatılmasına yardım edecek ilimleri öğrenmek olabilir. Daha açık bir ifade ile Din Eğitimi ve öğretimini yapacak bir mektebin gayesi iman ile ilmin sentezini yapmak olabilir. Çünkü yukarıda da belirttiğimiz gibi ilimsiz İslâm'ı anlamak mümkün değildir. İşte bu gaye ile yetiştirilen elemanları Diyanet veya Maarif sahasında veyahut da başka sahalarda istihdam etmek mümkündür. Dinin hakikatlerini lâıyık ile öğretemezsek bunlardan yetişecek elemanları nerede istihdam edersek edelim beklediğimiz neticeyi istihsal etmemiz mümkün değildir.

Diğer taraftan bu müesseselerin maarife bağlı bulunmaları da hata değildir. Çünkü demokratik bir nizamda bütün bakanlıklar, o makama oturacak bakanın siyasî kanaatine göre şekil almaktadır. Bu demektir ki, o makama bağlı müesseseler de siyasetin zincirleme halkalarıdır. Halbuki dinin kendine has kural ve kaideleri olduğu gibi, ilmin ilk şartı da tarafsızlıktır. Bu iki müessese kendi hallerine bırakılmaz ve başka kuvvetlerin kontrolü altına alınırsa hürriyetlerini kaybeder, mahkûm olurlar. Bunun için din ve ilim müesseselerinin her türlü baskı ve kontrolden âzade olarak MUHTAR MÜESSESELER olmaları şarttır.

B) PROGRAM VE DERS DAĞITIMINDAKİ AKSAKLIKLAR

Yüksek İslâm Enstitüleri'nin programlarının da pratik gayenin ta-

hakkuku göz önüne alınarak ve çok acele hazırlanmış olduğunu görüyoruz. Hattâ konulan derslerin bu pratik gayeyi bile tahakkuk ettirmeğe kâfi gelmeyeceğini söyleyebiliriz. Bazı lüzumsuz denilecek kadar Enstitü için az menfaatli dersler konulurken Enstitünün temel mevzularını teşkil edecek dersler ya çok az (haftada bir saat) konulmuş veyahut da hiç konulmamıştır. Meselâ, İslâm Hukuku son sınıfta haftada bir saat konulmakla iktifa edilmiş ve İslâm İktisadı'ndan hiç söz edilmemiştir. Halbuki İslâm'ın, Kapitalizmin ve Sosyalizmin karşısına dikilen dört başı mamur bir iktisat nizamı vardır.

Derslerin dağıtımında da isabetli bir yolun tutulmadığı seviyeye göre bir âyarlama yapılmadığı ve ihtisası gerektiren derslerin seçilmediği gözden kaçmamaktadır. Zaten bir ihtisas sınıfı bulunmadığına göre umumi din kültürü veren İmam-Hatip Okulları müfredatının burada tekrarlandığına şahit olmaktayız. Binaenaleyh Yüksek İslâm Enstitüleri program ve müfredatının yeniden ele alınarak aslı ve yardımcı derslerin Enstitü bünyesi için lüzum derecesine göre sıralanması ve sınıflara göre âyarlanmasına ihtiyaç vardır.

C) ÖĞRETİM KADROSUNDAKİ AKSAKLIKLAR:

Yüksek İslâm Enstitülerinin öğretim kadrosu gerçekten çok yamalı bir bohçaya benzemektedir. Diyebiliriz ki, Türkiye'deki hiçbir öğrenim müessesesi bu kadar çeşitli yollardan öğretim kadrosunu temine çalışmamaktadır. Denilebilir ki, bu zaruretlerin doğurduğu bir keyfiyettir. Fakat, unutmamak lâzımdır ki, zaruretler muayyen bir zaman için olur, devamlı değil.. Her zaman mevcut olan zaruret artık zaruret olmaktan çıkarak ihtiyaç haline gelir. İhtiyaçlar ise geçici tedbirler ile karşılanamaz. Onun için müstakar tedbirler lâzımdır. Halbuki, Yüksek İslâm Enstitüleri'nde kurulduğu günden beri hiçbir köklü tedbirin alınmadığını ve kuruluşda meydana getirilen yamalı bohçaya her sene yeni yamaların ilâve edildiğini görüyoruz. Yüksek İslâm Enstitüleri mensuplarının «A K A D E M İ» isteklerine karşı da hükümet yetkililerinin «Ne yapalım, akademik kariyeri haiz yeteri kadar hocanız yok.» diye bir mukabelede bulunmaları da cidden garibdir. Çünkü on seneden beri tedbir alınsaydı şimdi değil akademi, bir İSLÂM ÜNİVERSİTESİ kurulabilecek sayıda akademik kariyeri haiz hocalar bulunurdu.

Hem tedbir almamak, hem de haklı isteği imkânsız diyerek reddetmek bilmem, samimiyetle bağdaşabilir mi? Şayet samimi iseniz şu sorumuzu cevaplandırınız.

Bu günkü şartlar devam ettiği müddetçe, kaç yıl sonra Yüksek İslâm Enstitüleri Akademi kurabilecek şekilde, ilmi kariyeri haiz öğretim üyesine sahip olabilecektir?

Biz söyleyelim. HİÇBİR ZAMAN...

Çünkü, akademik kariyeri her şeyden önce statü kazandırır. Şayet statü buna müsait değilse dünyanın en ünlü ilim adamlarını bile getirseniz onların eliyle ilmi kariyeri haiz öğretim üyeleri yetiştirmeniz mümkün değildir. Bunun için her şeyden önce Yüksek İslâm Enstitüleri statülerinin yeterli hale getirilmesi ve mevcut ilmi kariyerli hocalar vasıtasıyla yenilerinin yetiştirilmesi elzemdir.

D) MESKEN SEÇİMİNDEKİ AKSAKLIKLAR:

Yüksek İslâm Enstitüleri, birer ilim müesseseleri olduğuna göre bunların mutlaka ilim muhitlerinde iskânı şardır. Kaldı ki, bu mektepler daha çok sosyal ilimler üzerinde araştırma yapacaklardır. Bu bakımdan bunların birinci derecede laboratuvarları kütüphaneleridir. Binaenaleyh onları kütüphanelerden uzak mevkilere kurmak hatalıdır. Halbuki Türkiyemizde kimse işin bu tarafını düşünmüyor. Sanki bir gecekondu açar gibi her istenilen yere Yüksek İslâm Enstitüsü kurulmasına izin veriliyor. Gerçi bu senelerden beri iman ve ilme susayan müslüman vatandaşın samimi isteğidir. Fakat bu isteği değerlendirme Millî Eğitim Bakanlığına aittir. Bakanlığın ise bunu, mevcut Yüksek İslâm Enstitülerinden seçilecek bir ilim heyetine tetkik ettirmesi gerekirken maalesef mesele, hükümetin tutum ve kararına bırakılmıştır. Hele vatandaşın bu samimi isteği bir seçim arefesinde olursa sür'atle gerçekleşir. Esefle kaydedelim ki, beş Yüksek İslâm Enstitüsünden çoğunun açılması böyle olmuştur. İstanbul Yüksek İslâm Enstitüsünün kütüphaneler muhitinden tecrit edilerek, şehir dışında bir yere devrin Millî Eğitim Bakanının zihniyeti hakim olmuşsa; Kayseri, İzmir ve Erzurum Yüksek İslâm Enstitülerinin açılmalarında da gerekli ilmî dökümanlar elde edilmeden, acelelik zihniyeti hakim olmuştur. Her şeyin plânla yapıldığı iddia edildiği şu devirde. Din Eğitimi, ne birinci ne de ikinci beş yıllık kalkınma plânlarına alınmazken, enflasyona yol açacak tarzda yeni yeni Yüksek İslâm Enstitülerinin açılmaları garip değil midir? Bu seneki açılacak Yüksek İslâm Enstitüleri arasında bir de Urfa Yüksek İslâm Enstitüsünden bahsedilmesi gerçekten faciadır. Biz Yüksek İslâm Enstitülerinin açılmasına karşı değiliz; ama mevcutların eksikleri tamamlanmadan yenilerinin açılmasının hizmet olacağına da inanmıyoruz.

Ç A R E :

Buraya kadar olan kısımda İslâm'ın nasıl öğrenilebileceğini, bu dini öğretmekle görevli bulunan müesseselerin nasıl olması lâzım geldiğini ve Türkiyemizde bu gaye için kurulan Yüksek İslâm Enstitülerinin durumlarını inceledik. Gördük ki, Yüksek İslâm Enstitüleri, İslâm'ı bütünüyle öğretebilmekten mahrumdur. Bu yüzden yeni müesseselere ihtiyaç vardır, ki, o da mevcut Yüksek İslâm Enstitülerinin tam bir gaye, yeni bir kuruluşla **İSLÂMÎ İLİMLER AKADEMİLERİ** şeklinde muhtar bir ilim müessesesi olarak teşkilâtlandırılmasına bağlıdır. Bu yapılmadan İslâm nizamını bütünüyle anlayabilmek mümkün olmadığı gibi, gecekondu yapar gibi Yüksek İslâm Enstitüleri açılmasına da mani olabilmek imkânsızdır. Kurulacak Akademiler, muhtariyetlerinin İslâmî ve yardımcı ilimleri tahsil edecek birçok bölüm ve Enstitülerden meydana gelecek ve ilim yapmak isteyen her türlü akademik kariyere sahip olabilme imkânı hazırlanacaktır. Böyle bir ilim müessesesi hem Türkiye, hem İslâm âlemi ve hem de ilim dünyası için büyük bir kazanç olacaktır. Buradan mezun olacak elemanlar, Diyanet, Maarif, Vakıflar, Kütüphaneler, Müzeler gibi çeşitli sahalarda hizmet görecekler ve ilim âlemine katkıda bulunacaklardır.

Biz, mevcut Yüksek İslâm Enstitüleri program ve yönetmeliklerinde yapılacak mevzii ıslâhatın Yüksek İslâm Enstitülerinin meselelerini halledeceğine inanmıyoruz. Meseleleri kökünden halledebilmek, **İSLÂMÎ İLİMLER AKADEMİLERİ**'nin kurulmasına bağlıdır.